

УДК 378.1:37+371.279.7

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГА ДО ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

© Посохова І.С.¹, Казачінер О.С.²

Українська інженерно-педагогічна академія¹

Комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти»²

Інформація про автора:

Посохова Ірина Степанівна: ORCID: 0000-0002-2326-6309; i.s.posohova@gmail.com; кандидат педагогічних наук; доцент кафедри педагогіки та методики професійного навчання; Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська 16, м. Харків, 61003, Україна.

Казачінер Олена Семенівна: ORCID: 0000-0003-4842-3857; kazachiner@yandex.ru; кандидат педагогічних наук; Комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти»; вул. Пушкінська, 24, м. Харків, 61057, Україна.

У статті виділено критерії, згідно з якими підготовка педагога до використання різних видів оцінювання навчальних досягнень учнів та студентів є ефективною, розроблено рівні підготовки педагога до цієї діяльності та рекомендації щодо підготовки педагога до використання різних видів оцінювання навчальних досягнень тих, хто навчається.

Ключові слова: оцінювання, види оцінювання навчальних досягнень учнів, процес оцінювання, критерії оцінювання, рівні оцінювання, контроль, діагностика, підготовка педагога

Посохова И.С., Казачинер Е.С. «Подготовка педагога к использованию разных видов оценивания учебных достижений учащихся»

В статье выделены критерии, согласно которым подготовка педагога к использованию разных видов оценивания учебных достижений учеников и студентов является эффективной, разработаны уровни подготовки педагога к этой деятельности и рекомендации для подготовки педагога к использованию разных видов оценивания учебных достижений обучающихся.

Ключевые слова: оценивание, виды оценивания учебных достижений обучающихся, процесс оценивания, критерии оценивания, уровни оценивания, контроль, диагностика, подготовка педагога.

I. Posokhova, O. Kazachiner «Teacher's Training According the Using Different Kinds of Students' Educational Achievements Evaluation»

In the article the criteria of effective teacher's training according to the using of different kinds of students' educational achievements evaluation, the levels of teacher's readiness for this activity, and recommendations for teacher's training according the using different kinds of students' educational achievements evaluation are worked out.

Key words: evaluation, kinds of students' educational achievements evaluation, process of evaluation, criteria of evaluation, levels of evaluation, control, diagnostics, teacher's training.

Постановка проблеми. Стратегічні завдання розвитку професійної освіти, які відображені у Законах України «Про професійно-технічну освіту» і «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти, Концепції розвитку професійно-технічної (професійної) освіти, передбачають реалізацію принципів гуманізації і демократизації освіти, орієнтацію процесу навчання на розвиток особистості учня, студента. Відповідно до цього змінюються й підходи до оцінювання навчальних досягнень тих, хто навчається.

Перевірка рівня навчальних досягнень учнів – невід’ємна складова процесу вивчення стану викладання навчальних дисциплін, адже не можна говорити про роботу викладача, не відслідковуючи її результативності.

Вивчення стану викладання в процесі спостереження занять і позакласних заходів дає можливість бачити учнів безпосередньо в процесі навчальної праці. Зміст, форми, методи навчальної роботи учнів на навчальних заняттях, перевірка якості їхньої підготовки до занять, рівень засвоєння головного безпосередньо на занятті, міцність засвоєння пройденого матеріалу, їх ставлення до різних видів навчальної діяльності яскраво характеризують важливі сторони наслідків спільної роботи педагога та тих, хто навчається.

Одним із суттєвих недоліків практики організації контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів, студентів є те, що на сьогодні педагоги у власній практиці використовують, на жаль, лише обмежений спектр їх видів (зазвичай це традиційні види оцінювання: тести, контрольні, самостійні роботи), які не завжди можуть дати об’єктивну та реальну картину стану знань, умінь та навичок тих, хто навчається. Тому важливим є формування професійних умінь педагога використовувати різні види оцінювання навчальних досягнень учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Певні аспекти проблеми організації та проведення оцінювання навчальних досягнень учнів та студентів широко досліджуються в науковій літературі.

Низка наукових досліджень присвячена здійсненню науково-методологічних підходів до загальної організації контролю навчальних досягнень тих, хто навчається (В.Аванесов [0], Г.Вержицький [0], В.Жернов [0], Т.Ібрагімов [0], В.Федієнко [0] та ін.), тестування (І.Булах, В.Кадневський, В.Ким, Л. Смолінчук [0], М.Челишкова та ін.).

Проблеми оцінювання навчальних досягнень студентів, удосконалення технологій оцінювання досліджувалися вітчизняними й зарубіжними вченими (С.Сухорський, В.Паламарчук, П.Сікорський, М.Чошанов, В.Безпалько, П.Юцявічене, Дж. Рассел та ін.). Проте ці наукові праці стосувалися, як правило, класно-урочної системи навчання. Пропонуючи й обґрунтовуючи різні версії модульної технології навчання, більшість дослідників використовували традиційні підходи до оцінювання результатів навчання [0].

Проте, незважаючи на досить широкий спектр наукових праць щодо організації та проведення різних видів оцінювання навчальних досягнень учнів, питання підготовки педагога до здійснення цієї діяльності розкрито не в повному обсязі, але на сьогодні є актуальним та потребує розв’язання.

Постановка завдання. Метою нашої статті є визначення критеріїв та рівнів оцінювання підготовки педагога до діагностики навчальних досягнень учнів, а також надання відповідних рекомендацій із метою підвищення рівня його професійної компетентності.

Відповідно до мети було сформульовано такі завдання дослідження:

1. Аналіз стану проблеми підготовки педагога до оцінювання навчальних досягнень учнів у науково-педагогічній та методичній літературі.
2. Аналіз стану проблеми використання різних видів оцінювання навчальних досягнень учнів у науково-педагогічній та методичній літературі.
3. Розробка критеріїв, рівнів оцінювання підготовки педагога до діагностики навчальних досягнень учнів та відповідних рекомендацій.
4. Визначення перспективи подальших наукових пошуків у галузі окресленої проблеми.

Виклад основного матеріалу. У педагогічній літературі процес навчання характеризується як складна цілісна система, що є сукупністю певних складових. До них належать цільовий, змістовий, стимулюючо-мотиваційний, операційно-діяльнісний, контрольний-регульований, оцінювально-результативний компоненти. Навчання має двосторонній характер і вимагає тісної взаємодії між педагогом та учнями на всіх етапах навчальної роботи, починаючи від постановки цілей, закінчуючи оцінюванням навчальних

досягнень. Без оцінювально-результативного компонента процес навчання був би логічно незавершеним.

Реалізація змісту оцінювальної діяльності залежить насамперед від рівня готовності педагогічних кадрів до його виконання.

На основі аналізу навчальних планів і програм із педагогічних предметів, методик викладання різних предметів, підручників і посібників зроблено висновок про те, що в процесі професійної підготовки педагогів у вищих педагогічних та в закладах післядипломної педагогічної освіти не забезпечується належного рівня формування готовності до оцінювання навчальних досягнень учнів. Як наслідок, у педагогів під час роботи у навчальному закладі виникають труднощі, що пов'язані саме з процесом оцінювання.

З метою визначення необхідної теоретичної бази для формування змісту оцінювальної діяльності, було здійснено аналіз наукової літератури, який дозволив виділити основні її компоненти. Було визначено та проаналізовано об'єкти, функції, вимоги, умови, критерії, рівні навчальних досягнень учнів. Однак особистий педагогічний досвід та результати вивчення практики роботи педагогів дали можливість констатувати суттєвий вплив на процес оцінювання таких аспектів: рівні навчальної діяльності учнів, рівні навченості, рівні самостійності, ступені значущості матеріалу. Врахування всіх складових дозволяє розглядати оцінювальну діяльність як цілісне системне утворення і як складову професійної діяльності педагога.

На основі викладеного вище можна виділити критерії, згідно з якими підготовка педагога до використання різних видів оцінювання навчальних досягнень учнів, на нашу думку, є ефективною. Для найбільшої зручності нами було обрано 5-бальну шкалу оцінювання.

Таблиця 1

Критерії ефективності підготовки педагога до використання різних видів оцінювання навчальних досягнень учнів

<i>Критерії</i>	<i>Бали</i>				
	0	1	2	3	4
<i>І</i>	2	3	4	5	6
<i>1. Знання педагогом положень нормативних документів, що регламентують вимоги до оцінювання навчальних досягнень учнів (державні стандарти освіти, критерії та норми оцінювання навчальних досягнень учнів, студентів).</i>					
<i>2. Дотримання принципів організації контролю і діагностики за навчальною діяльністю учнів (об'єктивності, систематичності, гласності, індивідуального характеру, тематичної спрямованості, єдності вимог, оптимальності, всебічності).</i>					
<i>3. Використання у власній педагогічній практиці видів контролю знань за різними ознаками залежно від: способу здобуття інформації в процесі контролю; засобів, які використовують під час контролю і самоконтролю (машинний, безмашинний); способу організації контролю (програмований, непрограмований) і форми його організації (індивідуальний, фронтальний, груповий, комбінований); дидактичної мети і місця застосування в навчальному процесі (попередній, поточний, тематичний, періодичний, підсумковий,</i>					

самоконтроль), а також графічної (у формі складання таблиць, схем, побудови діаграм, графіків, роботи з технологічною картою, схематичного зображення різних предметів, механізмів, пристроїв) та практичної (виконання учнями певних досліджень, лабораторних дослідів, трудових операцій, створення виробів, моделей) перевірки знань.					
4. Здійснення контролю за допомогою різноманітних методів, а саме: щоденного спостереження за навчально-пізнавальною діяльністю учнів на заняттях, усного опитування, письмового контролю знань і умінь, який здійснюється за допомогою письмових робіт.					
5. Уміння розробляти контрольні завдання у формі традиційних письмових контрольних робіт, тестів, що включають завдання з вибором відповіді або коротких відповідей, заліку та ін. з урахуванням вимог стандартів та характеристик тестів (практичність, економічність, валідність, диференційна здатність, надійність), а також використовувати інноваційні засоби оцінювання навчальних результатів (проектна діяльність, створення портфоліо та ін.).					
1	2	3	4	5	6
6. Дотримання єдиних вимог до оцінювання знань, умінь та навичок, що формулюються у вигляді критеріїв і норм (критерії оцінювання результатів виробничого навчання: правильність виконання трудових прийомів та способів роботи, дотримання технічних вимог до якості навчально-виробничих робіт, виконання встановлених норм часу, дотримання вимог до безпеки праці; критерії оцінювання результатів теоретичного навчання: повнота, системність, міцність, узагальненість, дієвість).					
7. Формування в учнів умінь та навичок самоконтролю, самооцінювання, взаємоконтролю, взаємооцінювання.					

Шкала оцінювання:

- 0 – даний критерій не проявляється зовсім
- 1 – даний критерій проявляється епізодично, час від часу
- 2 – даний критерій проявляється недостатньо
- 3 – даний критерій проявляється у більшості випадків
- 4 – даний критерій проявляється в повному обсязі

Усе вищезазначене дозволило нам виділити такі рівні підготовки педагога до використання різних видів оцінювання навчальних досягнень учнів:

Низький рівень

Педагог не завжди знає та дотримується положень нормативних документів, що регламентують вимоги до оцінювання навчальних досягнень учнів; не дотримується принципів організації контролю і діагностики за навчальною діяльністю учнів або

використовує лише деякі з них; використовує лише обмежену кількість видів контролю знань за різними критеріями, а також методів, не прагне до розширення цього спектру; розробляє контрольні завдання у традиційних формах, зазнає труднощів у впровадженні інноваційних засобів оцінювання навчальних результатів; має значні ускладнення у формуванні в учнів умінь та навичок самоконтролю, самооцінювання, взаємоконтролю, взаємооцінювання.

Середній рівень

Педагог знає, але не завжди дотримується положень нормативних документів, що регламентують вимоги до оцінювання навчальних досягнень учнів; дотримується принципів організації контролю і діагностики за навчальною діяльністю учнів, проте використовує лише деякі з них; використовує лише обмежену кількість видів контролю знань за різними критеріями, а також методів, але прагне до розширення цього спектру; розробляє контрольні завдання у традиційних формах, проте зазнає несуттєвих труднощів у впровадженні інноваційних засобів оцінювання навчальних результатів; має суттєві ускладнення у формуванні в учнів умінь та навичок самоконтролю, самооцінювання, взаємоконтролю, взаємооцінювання.

Достатній рівень

Педагог знає та дотримується положень нормативних документів, що регламентують вимоги до оцінювання навчальних досягнень учнів; дотримується принципів організації контролю і діагностики за навчальною діяльністю учнів, використовує значну їх частину, прагне дотримуватися всіх; використовує значну кількість видів контролю знань за різними критеріями, а також методів, прагне до розширення цього спектру; розробляє контрольні завдання у традиційних формах, час від часу запроваджує інноваційні засоби оцінювання навчальних результатів; не має суттєвих ускладнень у формуванні в учнів умінь та навичок самоконтролю, самооцінювання, взаємоконтролю, взаємооцінювання.

Високий рівень

Педагог знає та завжди дотримується положень нормативних документів, що регламентують вимоги до оцінювання навчальних досягнень учнів; дотримується всіх принципів організації контролю і діагностики за навчальною діяльністю учнів; використовує майже всі відомі види контролю знань за різними критеріями, а також методів; розробляє контрольні завдання у традиційних формах, запроваджує інноваційні засоби оцінювання навчальних результатів; формує в учнів уміння та навички самоконтролю, самооцінювання, взаємоконтролю, взаємооцінювання.

Таким чином, можна сформулювати такі рекомендації щодо підготовки педагога до використання різних видів оцінювання навчальних досягнень учнів:

1. Ознайомлення педагогів із положеннями нормативних документів, що регламентують вимоги до оцінювання навчальних досягнень учнів
2. Ознайомлення з принципами організації контролю і діагностики за навчальною діяльністю учнів та їхньою реалізацією на практиці
3. Сприяння використанню у власній педагогічній практиці видів контролю знань за різними критеріями
4. Ознайомлення педагогів з різноманітними методами контролю, єдиними вимогами до оцінювання знань, умінь та навичок, що формулюються у вигляді критеріїв і норм.
5. Формування у педагогів умінь сприяти самоконтролю, самооцінюванню, взаємоконтролю, взаємооцінюванню з боку учнів.

Висновки. На сьогодні важливим є формування професійних умінь педагога використовувати різні види оцінювання навчальних досягнень учнів.

Нами було виділено критерії, згідно з якими підготовка педагога до цієї діяльності, на нашу думку, є ефективною, а саме: знання педагогом положень нормативних документів, що регламентують вимоги до оцінювання навчальних досягнень учнів; дотримання принципів організації контролю; використання у власній педагогічній практиці видів контролю знань за різними критеріями; здійснення контролю за допомогою різноманітних методів; уміння розробляти контрольні завдання у формі традиційних письмових

контрольних робіт, тестів, а також використовувати інноваційні засоби оцінювання навчальних результатів; дотримання єдиних вимог до оцінювання знань, умінь та навичок; формування в учнів умінь та навичок самоконтролю, самооцінювання, взаємоконтролю, взаємооцінювання. Також у дослідженні розроблено рівні підготовки педагога до використання різних видів оцінювання навчальних досягнень учнів та студентів (низький, середній, достатній, високий) та рекомендації щодо підготовки педагога до використання різних видів оцінювання навчальних досягнень тих, хто навчається:

1. Ознайомлення педагогів із положеннями нормативних документів, що регламентують вимоги до оцінювання навчальних досягнень учнів.
2. Ознайомлення з принципами організації контролю і діагностики за навчальною діяльністю учнів та їхньою реалізацією на практиці.
3. Сприяння використанню у власній педагогічній практиці видів контролю знань за різними критеріями.
4. Ознайомлення педагогів із різноманітними методами контролю, єдиними вимогами до оцінювання знань, умінь та навичок, що формулюються у вигляді критеріїв і норм.
5. Формування у педагогів умінь сприяти самоконтролю, самооцінюванню, взаємоконтролю, взаємооцінюванню з боку учнів.

Перспективи подальших досліджень. Проте проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Перспективним, на наш погляд, може стати систематична підготовка педагога до використання різних видів оцінювання навчальних досягнень учнів у системі післядипломної та вузівської освіти.

Список використаних джерел

1. Аванесов В. С. Основы научной организации педагогического контроля в высшей школе / В. С. Аванесов. – М. : МИСиС, 1989. – 176 с.
2. Вержицкий Г. А. Диагностика качества обучения в системе дополнительного профессионального образования / Г. А. Вержицкий, И. В. Кулакова. – М., 2000. – 117 с.
3. Жернов В. И. Оценочная деятельность и формирование профессиональной направленности личности студента / В. И. Жернов, И. С. Ломакина. – Магнитогорск: МаГУ, 2000. – 115с.
4. Ібрагімов Т. Ш. Дидактичні основи модульно-рейтингової системи оцінювання навчальних досягнень студентів заочної форми навчання: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Т. Ш. Ібрагімов; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. – К., 2009. – 20 с.
5. Смолінчук Л. Тестування як один із методів оцінювання якості освіти / Л. Смолінчук. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/38/visnuk_35.pdf
6. Федієнко В. В. Моделі кваліметрії і порівняння рівнів навчальних досягнень студентів у різних оціночних системах: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.09 / В. В. Федієнко ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2009. – 24 с.

References

1. Avanesov, VS 1989, *Osnovy nauchnoy organizatsii pedagogicheskogo kontrolya v vysshey shkole* [The base of scientific organization of educational control in higher school], Moskovskiy institute stali i splavov (MISiS), Moskva.
2. Verzhitskiy, GA & Kulakova, IV 2000, *Diagnostika kachestva obucheniya v sisteme dopolnitelnogo professionalnogo obrazovaniya* [Diagnostics of educational quality in the system of additional professional education], Moskva.
3. Zhernov, VI & Lomakina, IS 2000, *Otsenochnaya deyatel'nost i formirovaniye professional'noy napravlenosti lichnosti studenta* [Evaluation activity and forming the professional direction of student's personality], Magnitogorskiy gosudarstvennyy universitet, Magnitogorsk.
4. Ibrahimov, TSh 2009, *Dydaktichni osnovy modulno-reitingovoyi systemy otsinuvannya navchalnykh dosyahnenn studentiv zaochnoyi formy navchannya* [Didactic base of module-rating system of external students' educational achievement evaluation], Kand. ped. n. abstract, Institut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh APN Ukrainy, Kyiv.
5. Smolinchuk, L 2011, 'Testuvannya yak odyin iz metodiv otsiniuvannya yakosti osvity' [Testing as one of educational quality evaluation methods], *Psyhholoho-pedahohichni problem silskoi shkoly*, no. 38, pp. 255–259. <http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/38/visnuk_35.pdf>.

6. Fedienko, VV 2009, *Modeli kvalimetrii i porivniannia rivniv navchalnykh dosiahnen' studentiv u riznykh otsinochnykh systemakh* [Qualimetric models and comparison of students' educational achievements' levels in various evaluation systems], Kand. ped. n. abstract, Kharkivskii natsionalnyi pedahohichnyi universytet im. HS Skovorody, Kharkiv.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2014р.